

«Esmu pateicīga par katru elpas vilcieni un katru noieto soli,» ZANE LAZDIŅA, ko visa Latvija pērn iepazīna kritiskākajā viņas dzīves brīdī, nebeidz pateikties saviem ziedotājiem un ārstiem par iespēju atkal elpot.

Vinš ir mans glābējs. Un –

♥ Ginta Auzniece

Mūsu tikšanās notiek, kad Zanei ir kārtējā pārbaudu diena Rīgā. Saposusies, labā noskaņojumā, smaidīga viņa sēž man pretī, un pēc priekša, ko viņa izstāro, pat nenojaust, kādiem dzirnakmeņiem vēl pirms mazliet vairāk nekā gada bijusi pakļauta Zanes dzīvība. Vairākus gadus viņa sirga ar strauji progresējošu pulmonālo arteriālo hipertensiju un ir pirmā Latvijā, kam veikta plaušu transplantācija.

«Kā šodien veicās?» prasu Zanei. «Ļoti labi. Bija vairākas pārbaudes, rentgens, elpošanas vingrinājumi,» viņa viegli, it kā starp citu, atsaka. Pārbaudu grafiks ir strikts – Rīgas ārstiem jāatrodas reizi mēnesī, bet uz Vīni, kur tika veikta transplantācija, jāceļo reizi pusgadā. Nākamā reize – jau septembrī, vēsta ieraksts Zanes plānotajā. «Parasti pakavējāmies Vīnē vairākas dienas, neskatoties uz to, ka pārbaudes ilgst tikai vienu. Katru reizi paņemu līdzī kaudu, kas tur vēl nav bijis, staigājam pa pilsētu, izvadāju tuviniekus ekskursijā. Mēs ar mammu tur jau jūtamies kā vietējās,» teic Zane.

Uz pārbaudēm viņa ierodas labprāt, jo zina – viss veiksies labi! «Katru reizi, satiekot dakteri Skridi (*kardiologs Andris Skride Stradiņa slimnīcā. – Aut.*), pārņem ļoti siltas emocijas – viņš ir brīnišķīgs dakters un lielisks cilvēks. Viņš ir mans glābējs. Tieši šodien iedomājos – kā tas būtu, ja man būtu cits ārsts? Vai kāds cits būtu spējis atrast iespējas, lai palīdzētu?»

Pie mums Latvijā nav tādas sistēmas un izstrādātu tehnoloģiju, lai veiktu tik plašu operāciju. Dakteris Skride atrada kontak-

tus, nodibināja draudzību ar Vīnes kolēģiem un sarunāja man vizīti. 2013. gada decembrī biju uz lielajām pārbaudēm, un galvenais ārsts un klīnikas vadītājs Valters Klepetko apspriedēs ar citiem kolēģiem atzina, ka deru transplantācijai. Visiem bija pirksti gaisā! (*Zane rāda paceltus īkšķus, kas nozīmē: ir labi! – Aut.*). Izrādās, ne vienmēr un ne visiem var veikt transplantāciju, tāpēc mans mazais plusiņš bija tas, ka to varēja darīt. Tā pavērās mana vienīgā iespēja dzīvot, jo zāles man vairs nelīdzēja.»

Piekalta pie skābekļa aparāta

Bet sākās viss pavisam nevainīgi. 2010. gada nogalē, ātri ejot vai darot kādus straujākus darbiņus, Zane pēkšņi sajuta, ka ir grūti elpot. «Tas notika teju vienā

Kardiologs Andris Skride:
«Kad 2014. gada pavasarī mazajā reaktīvajā lidmašīnā kopā ar Zani steidzos uz Vīni, lai tur ārsti veiktu plaušu transplantāciju, es klusībā nodomāju: «Cik gan tu esi drosmīga!»»

dienā. Atceros – gāju pa garu koridoru un sāku just, ka vidū jāapstājas. Nepietiek spēka, sāk strauji skriet sirds, trūkst elpas, kļūst zilas lūpas. Sākumā vērsos pie ģimenes ārsta, kurš veica kardiogrammu – tā parādīja, ka kaut kas nav kārtībā. Tam sekoja izmeklējumi dažādās slimnīcās,

JŪS!

bet neviens īsti nevarēja atklāt, kas man
kaiš, jo šādi simptomi ir arī daudzām ci-
tām kaitēm. Kad ārstiem sāka parādīties
aizdomas par pulmonālo arteriālo hiper-
tensiju (PAH), mani aizveda uz Stradiņa
slimnīcu. Tur, veicot sirds katetrizāciju
jeb spiediena mērīšanu sirds dobumos,

diagnozi apstiprināja. Man to atklāja sa-
lidzinoši ātri – 2010. gada nogalē sajutu
pirmos simptomus, bet 2011. gada jan-
vāra beigās jau izrakstījos no slimnīcas ar
zināmu diagnozi. Zinu, ka vienam puisim
to meklēja pat divus gadus.»

Tūlīt pēc diagnozes uzzināšanas viss it

kā turpināja iet savu ierasto gaitu. «Tad
vēl nejutos tik slikti, varēju staigāt, elpot,
tikai vairs nevarēju strādāt. Pirms tam
biju desmit gadus nostrādājusi viesnīcā
par pavāri, bet 1. janvāris pēc viesību rī-
košanas bija mana pēdējā darba die-
na – aizgāju pie ārsta un darbā vairs ►►

{Stiprais stāsts}

neatgriežos,» Zane atceras. Sākumā viņa dzēra ārstu nozīmētās zāles, pat sajuta mazus uzlabojumus, bet slimība pierada pie jaunajiem apstākļiem un sāka strauji progresēt. «Vēlāk jau varēju paspēt tikai pāris soļu pa istabu, visu pārējo laiku pavadīju ratīņkrēslā vai gultā, piekalta pie skābekļa aparāta. Istabā bija lielais stacionārais aparāts, bet virtuvē mazāks, pārvietojams. Ja vajadzēja doties uz virtuvi, es, lielo neizslēdzot, cik vien ātri varēju, aizgāju un tūlīt pat pieslēdzu portatīvo. Uz tualeti devos, ņemot līdzī ožamo spirtu, jo, tiklīdz smadzenēm trūka skābekļa, nāca ģibonis – pirms sāku lietot zāles, piedzīvoju vairākas bezsamaņas lēkmes. Reizēm, kad biju mājās viena, prātoju: iet uz tualeti vai neiet, iziet ārā vai ne, jo, lai gan istabu no pagalma šķīra tikai trīs pakāpieni, man tas bija par tālu. Ja līdzī būtu skābekļa aparāts, justos drošāk, bet portatīvais sver trīs kilogramus, kas manam veselības stāvoklim skaitījās ļoti liels svars. Ārsti teica, ka nedrīkstu celt pat kilogramu.»

Viss būs!

Atšķirībā no citiem pacientiem, kas sirgst ar līdzīgu slimību, Zanei tika atklāta idiopātiska pulmonālā arteriālā hipertensija, kas nozīmē – nezināmas izcelsmes. Citiem to provocē trombi plaušās – tad atliek izoperēt asinsvadu un arī slimība pāriet, taču Zanes gadījumā tā, visticamāk, bija ģenētiska kaite. Trīs gadi līdz transplantācijas operācijai viņai pagāja nemītīgā cīņā ar slimību, un to pavadīja neskaitāmas medikamentu nomaļas, kas tomēr nenesa gaidītos rezultātus. «Kādu dienu kļuva ļoti slikti un mani ar ātro palīdzību aizveda uz Stradiņiem. Gulēju slimnīcā, ārstējos, un toreiz dakters man pirmoreiz pateica, ka kaut kad būs vajadzīga transplantācija. Es, izdzirdot to vārdu, gandrīz nokritu. Labi, ka māsiņas iedeva nomierinošu tinktūru, bet es pēc tam vēl ilgi nespēju par to padomāt. Ar laiku sapratu, ka tas ir nepieciešams, un jau spēju skaļi pateikt: «Man būs transplantācija.» Beigās skaudri apjautu, ka esmu smagākais šīs slimības gadījums un būšu pirmā no Latvijas, kam to veiks...

Dakteris Skride ļoti neatlaidīgi, ar neizsīkstošu enerģiju sāka interesēties par plaušu pārstādīšanas iespējām ārzemēs un solīja man: «Viss būs!» Pēc transplantācijas viņš atbrauca pie manis ciemos uz Vīni un atzinās: «Toreiz, kad tev soliju, pats tam vēl neticēju.» Rindā biju

● **IEDVESMA.** «Dakteris Vinē man teica, ka viņu iedvesmojot un raisot gandarījumu strādāt tādi pacienti kā es. Nebiju dzirdējusi, ka ārsts tā kādam saka, – tas bija savīļņojoši.» No kreisās: Zanes ārsts Latvijā kardiologs Andris Skride, Zane un Vīnes slimnīcas galvenais torakālais ķirurgs, kurš veica sarežģīto operāciju, Šaroks Tagavi.

● **ATBALSTA KOMANDA.** «Pasaules Pulmonālās hipertensijas dienas atzīmēšana Salaspilī 2012. gadā, kad ar savu sportisko garu mani atbalstīja brālēni ar savām ģimenēm. Pasākuma nosaukums bija – Aizelsies.»

● **MAMMA.** «Nevaru iedomāties savu dzīvi un slimības laiku bez tuviniekiem un mammas – viņa bija mans atbalsts vienmēr un visur.»

apmēram 150. vietā, bet viņš tik uzcītīgi informēja Vīnes kolēģus par maniem rezultātiem, pašsajūtu un straujo slimības progresu, ka mani pārcēla uz 1. vietu. Tas ir tikai un vienīgi viņa nopelns.

Beidzamajā laikā man jau bija sirds mazspēja vissmagākajā – 4. stadijā. Vairs nespēju ne pastaigāt, pat ne paēst – divdesmit četras stundas diennakti gulēju, pieslēgt skābekļa aparātam. Sirds mazspējas dēļ man vēderā krājās šķidrums, un tas kļuva ļoti liels. Kaklā bija milzu sausums, ļoti gribējās padzerties – siekalu man trīs gadus nebija vispār –, bet es nedrīkstēju dzert, jo šķidrums neizvadījās. Lielākais, ko drīkstēju izdzert – litru ūdens dienā. Biju šķidruma badā, tāpēc, kad ieraudzīju, ka kāds cilvēks dzer, pārņēma milzīgas slāpes. Pirms pašas operācijas prasīju dakterim: «Vai tagad es beidzot drīkstu dzert, cik gribu?» Tagad tiešām

to drīkstu un dažkārt pat nevaru izdzert tik, cik vajag.»

Nebijis gadījums

«Klīnikā Vinē sacīja, ka transplantācijai vajadzīgi 120 tūkstoši eiro. Man tā likās astronomiska summa, un uzreiz bija skaidrs, ka tādas naudas mums nav. Es biju invalīde, kas saņem 100 eiro mēnesī! Rakstīju valstij iesniegumu, bet pretī saņēmu tikai noraidījumu. Nolēmām vērsties pie ziedot.lv, kas arī atzina, ka tas Latvijā ir nebijis gadījums un tāda summa vēl nevienam nekad nav bijusi vajadzīga. Viņi paredzēja – būs nepieciešams ļoti ilgs laiks un lielākais, ko izdosies savākt, būs tikai kādi 40 tūkstoši eiro. Bet dzīvē viss notika pretēji. Latvijai cilvēki divdesmit astoņās dienās saziedoja visu vajadzīgo summu! Reizēm, kad pamanu uz sevi lūkojamies kādus svešiniekus,

domāju, būtu patikami, ja šie cilvēki pieņāktu klāt un pateiktu, ka ir mani atbals-tījuši un ziedojuši. Es viņus aiz laimes un pateicības samīlotu. Pateicību nevar izteikt vārdos, tā ir neiedomājami liela. Man vairs nebija palicis daudz laika, bet šie cilvēki man atdeva dzīvību. (*Zanes balss aizlūst.*)

Tagad atlika tikai kravāt somas un gaidīt uzaicinājumu uz Vīni. Paredzēju – tas varētu būt apmēram pēc gada, tāpēc centos nesatraukties. Bet viss atkal notika necerēti ātri – vidēji cilvēki gaida rindā astoņus mēnešus un pat gadu, es gaidīju tikai divus mēnešus. Mēs ar mammu bijām devušas uz veikalu Madonā, viņa mani stūma ratīņkrēslā, un pēkšņi izzvanījās telefons. Tas bija dakteris Skride. Viņš ļoti rāmā balsī prasīja: «Kā tu jūties?». Teicu: «Labi.» – «Temperatūras nav?» – «Nē.» – «Nu tad jābrauc!» Izrādījās – plaušas ir dabūtas. Tad gan pirmoreiz uznāca bailes! Bet es centos palāties uz ārstiem. Ar ātrās palīdzības mašīnu mani aizveda uz Rīgas lidostu, tur sagaidījām Vīnes lidmašīnu. Man bija iespēja ņemt līdzī kādū cilvēku – es ņēmu līdzī savu dakteri Skridi.

Ap vienpadsmitiem vakarā jau bijām Vīnes klīnikā, un jau pēc divpadsmitiem mani sāka operēt. Pēc tam viss... Neko neatceros.»

Tev ir jaunas plaušinas!

Pirmo nedēļu pēc smagās operācijas, kas ilga teju visu nakti, Zani turēja mākslīgajā miegā, no kura viņa ik pa laikam pamodās, bet tikpat ātri aizslīdēja atpakaļ bezapziņas pasaulē. «Kad pirmoreiz pamodos, ieraudzīju mammu. Biju viņai teikusi, ka vēlos, lai viņa ir pie manis, kad atmodīšos, bet sākumā vēl biju narkozes iespaidā un īsti nesapratu, kur atrodos un kas ar mani noticis. Viss apziņā it kā peldēja. Bet biju ļoti milēta un aprūpēta. Mamma katru dienu sēdēja pie manis reanimācijā, pamišus brauca ciemos atbalslīt arī brālēni ar savām ģimenēm. Ārsti lika mammiņai stāstīt, ka man ir jaunas plaušas, lai es pamazām saprastu, kas ar mani noticis. Kā pa miglu atceros, ka mamma ar mani runāja kā ar mazu bērniņu, mīļi stāstot: «Tev ir jaunas plaušinas.» Es esot saraucusi pieri, skatījusies un neko neesot sapratusi. Sākumā redzēju arī briesmīgas halucinācijas un murgus. Kad jau biju pavisam pamodusies, vēl nevarēju parunāt, jo, veicot traheotomiju, bija pārgriezts kakls, un skaņas vienkārši nenāca ārā. Mamma lika man

rakstīt, un pirmais, ko uzrakstīju, bija: «Man ir šoks.»

Pēc pamošanās Zanei viss, kas iepriekš šķita pašsaprotams, bija jāmācās no jauna – runāt, ēst, staigāt. Bet pats svarīgākais – elpot viņa beidzot varēja pati. «Kad mani no reanimācijas pārveda uz parasto nodaļu, biju nesapratnē, ka vairs nevajag skābekli. Pieradums lika domāt, ka bez skābekļa aparāta taču nevaru palpot! Nebiju cerējusi, ka uzlabojums būs tik krasi un ātri pamanāms. Dakteri operācijas laikā esot pat smējušies – nez vai arī sirds nav nomainīta, jo tā uzreiz sarāvās atpakaļ normālajā stāvoklī, sāka labāk strādāt. Šādas operācijas Vīnē veik kopš 1989. gada, bet pat turienes ārstiem es esot bijusi liels izaicinājums – tik lielu

Varēju paspēt tikai pāris soļu pa istabu, visu pārējo laiku pavadīju ratīņkrēslā vai gultā, piekalta pie skābekļa aparāta.

mazspēju viņi vēl nebija redzējuši. Gulēju slimnīcas 20. stāvā, man pie kājām bija visa Vīne, un es nespēju aptvert, ka tas ir noticis ar mani. Tur pie katra tāda pacienta kā es nāca psihologs, bet man nebija ar viņu, par ko runāt. Man nebija sajūtas, ka mani ir kaut kas svešs. Reizēm tikai esmu mammai žēli teikusi: «Man vairs nav to plaušu, ar kurām es piedzimu.» Ārsti pēc operācijas teica, ka tās esot izskatījušās dramatiski.»

Izredzētība

«Pa īstam visu apjautu tikai tad, kad trīs mēnešus pēc operācijas, pagājušā gada jūlijā, atgriezos savās mājās Ērgļos. Visu ilgi pētīju, skatījos uz lietām, atcerējos, ko iepriekš nevarēju – pat paelpot –, bet atgriežoties es darīju to pašu, ko visi. Mamma pat pamanīja, ka savā nodabā dungoju – tas nāca kaut kā neapzināti, jo iepriekš es taču to nevarēju. Ar laiku iedzīvojos, gāju ārā pastaigāties, cilvēki mani pamanīja, apstājās, apsveicinājās – tas bija patikami. Man mājās ir rullītis ar visu ziedotāju vārdiem – sāku meklēt šos cilvēkus sociālajos tīklos, lai katram personiski pateiktos. Pateikt paldies – tas šķiet tāds maziņš vārdiņš,

bet tajā slēpjas milzīga pateicība. Kad vēl tikai gaidīju transplantāciju, man šķita, ka tas vēl tikai būs ļoti tālā nākotnē, bet nu tas jau ir pagājis – laiks skrien tik ātri. Augstā, drīz pēc atgriešanās, Rūdolfas Blaumaņa muzejā *Braki* rīkojām arī pateicības pasākumu *Par Zanes glābšanu.*»

Esot mājās, Zane turpināja Vīnē iesāktās fizioprocedūras un treniņus, kas nepieciešami, lai tonizētu novārgušo ķermeni un liktu organismam strādāt. «Turpināju braukāt uz sporta zāli, braucu ar riteni, skrēju uz skrejceļiņa. Pats sarežģītākais bija iemācīties piecelties no krēsla, atbalstoties uz rokām, – pirms operācijas nevarēju izkustēties ne milimetru, bet tagad jau varu uz ātrumu. Pēc operācijas mans svars bija nokrities uz 48 kilogramiem, tagad jau uzaudzis līdz 60,» viņa smaidot lepojas.

Visu mūžu Zanei būs jādzer imūnsupresori – zāles, kas mākslīgi bloķē imūnsistēmu, lai organisms varētu pieņemt svešu orgānu. Arī mūsu sarunas laikā viņas mobilajā telefonā ieskanas atgādinājuma signāls – jāienem kārtējā deva. Zane izvelk no sievišķīgas rokas-somiņas kasti ar daudziem mazākiem nodalījumiem. Izrādās – tajā saliktas rīpinas visai nedēļai. «Bet kas gan ir šis un rētas salīdzinājumā ar to, kā bija, – nieks vien,» Zane nebēdnīgi nosaka. «Slimība man lika saprast, ka nedrīkst sūkstīties par sīkumiem, kā mēs reizēm darām. Arī tagad ik pa laikam uzņā kādi niķi un gribas saraukti pieri – tad apturu sevi, jo tas, par ko gaužami, patiesībā nav nekādas lielās dzīves problēmas. Man ir atdota dzīve, man vairs nav jēgas gausties par niekiem! Esmu kļuvusi mierīgāka, maigāka, labestīgāka. Mums visiem ir dots skābeklis, ko elpot, un acu gaisma, par ko neviens neprasa samaksu, bet man šīs lietas ilgu laiku bija liegtas. Tagad pārvērtēju dzīves vērtības. Katru rītu pamostoties pateicos Dievam par tiem cilvēkiem, kas atvēra man savas sirdis. Tas, ka esmu vesela, ir ļoti liels brīnums. Jo varēja taču arī nesanākt. Bet kāds to visu sakārtoja tieši man – tā ir liela izredzētības sajūta.»

Izbaudīt šodienu

Prasu Zanei, kādu viņa sevi redz vēl pēc vairākiem gadiem, ko tagad, kad ir vesela, gribētu piedzīvot un sasniegt? «Es gribētu pabeigt augstskolu. Pirms tam studēju Rīgas Tehniskajā universitātē, skolas laikā pat sapņoju kļūt par ģeogrāfi, bet tagad gribētu mācīties ko vieglāku, gaisīgāku. Neesmu vēl ▶▶

{ Stiprais stāsts }

par to aizdomājusies, jo dzīvoju savā laimes mākonī. Gribētu arī iemācīties spēlēt klavieres, sāku nožēlot, kāpēc bērībā negāju mūzikas skolā. Cilvēki man ir teikuši, ka tagad, kad esmu vesela, man vajadzētu sākt domāt par savas ģimenes dibināšanu. Protams, man gribētos savu ģimeni, bet es patiešām vēl steigšos baudīt to, ka esmu vesela. Arī otra pusīte vēl

tikai jāsatiek,» viņa sapņaini atbild.

Līdztekus laimes lidojuma baudīšanai Zane ir viena no Pulmonālās hipertensijas biedrības Latvijā veidotājām, kā arī nesavtīgi velta savu brīvo laiku speciālai darba grupai, kuras mērķis ir palīdzēt citiem šīs slimības pacientiem. «Uzrunājam valdību ar saviem ierosinājumiem. Pašlaik cīnāmies, lai Stradiņa slimnīcā izveidotu hi-

pertensijas kabinetu, kur pacientiem būtu iespēja vienuviet veikt visas pārbaudes,» viņā jaušama neviltota vēlme palīdzēt. Visiem, kuri sastapušies ar nopietnām veselības problēmām, Zane iesaka apbruņoties ar pacietību un nebaidīties. Bet pats galvenais – cīnīties ar sevi, kas nereti ir visgrūtākais, jo ir ļoti viegli visam atnest ar roku un padoties. «Esmu pamanījusi,

ka tie, kas slimo ar retām un smagām slimībām, ir pozitīvāki un dzīvespriecīgāki par veselajiem. Jo viņi nezina, kas viņus gaida, viņi nedoma desmit gadus uz priekšu, bet izbauda to, ko vēl var izbaudīt šodien. Līdzīgi bija arī man: fiziski bija ļoti grūti, bet garīgi biju stipra. Kad vēl biju slima, man gribējās visur aizbraukt,

kaut ko redzēt. Es neļāvos bēdām – pat ja reizēm sašļuku, tas nebija ar raudāšanu spīlvenā. Nekas, ka nevarēju paiet un paelpot, mammīte mani tik un tā aizveda pasēdēt pie jūras. Man gribējās visu, visu izbaudīt, jo domāju – varbūt tā ir pēdējā reize, kad redzu jūru, mežu, pavasari...»

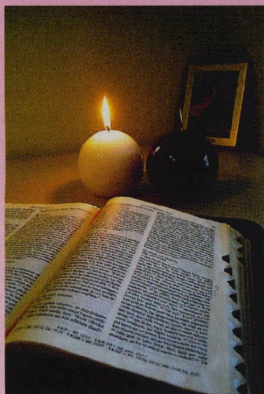
Jūtos labi!

Arī viņas ārstam kardiologam Andrim Skridem cīņa ar Zanes slimību bija cilvēkmīlestības un līdzjūtības pārbaudījums, bet izaicinājums – kā ārstam. Viņš teic: «Zani pazīstu kopš 2011. gada sākuma. Viņa bieži un ilgstoši ārstējās Latvijas Kardioloģijas centra 27. nodaļā, kur bija jau kļuvusi par savējo – viss personāls bija viņas atbalsta komanda, nesavtīgi rūpējās un juta līdz ik dienu. Kad 2014. gada pavasarī mazajā reaktīvajā lidmašīnā kopā ar Zani steigšos uz Vini, lai veiktu plaušu transplantāciju, es klusībā nodomāju: «Cik gan tu esi drosmīga!» Arī man pašam tas bija liels pārdzīvojums, bet jau nākamajā dienā, izejot pilsētā un pamanot plaukstošo pavasari, sapratu – viss būs kārtībā.»

Un ir! To apstiprina arī pati Zane – sarunas izskaņā laimīgi nopūšoties un sakot: «Es beidzot jūtos labi!» ♥

Mirkļi un lietas, kas Zani IEPRIECINA

● **LABIE DARBI.** Es gribu darīt cilvēkiem labu – tāpat, bez prasīšanas. Aizvest kādu kaut kur, uzdāvināt kādam kādu skaistu lietu bez iemesla un aprēķina.

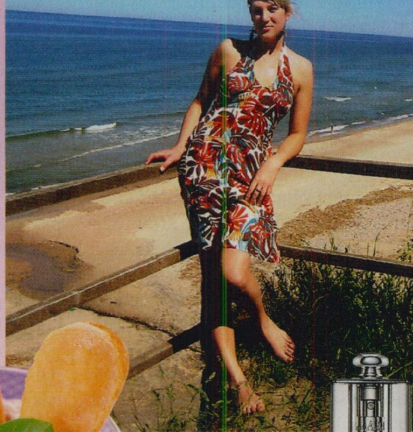
● **BĪBELE.** Man svarīga ticība uz Dievu. Viņš man deva spēku šo visu izturēt un joprojām ir mans sargs.

● ĒDIENA MĀKSĻA.

Mājās turpinu gatavot, rīkoju draugu viesības. Vasarā izmantoju visas dabas veltes – rabarberus, ogas, no kā gatavoju visādus desertus.

● **JŪRA.** Man ļoti patiek pie jūras – staigāt pa krastu, pa priekšu mežu. Jūra izstaro mieru un reizē ir arī traka.

● **KLEITAS UN SMARŽAS** – esmu ar šiem meiteņu nieciņiem kā apsēsta. Man mājās ir kādas 10 smaržu pudeliņas, bet pašas mīkākās ir Dior aromāts Addict.

Latvijas cilvēki divdesmit astoņās dienās saziedoja visu vajadzīgo summu! Es viņus aiz laimes un pateicības samīļotu.